

CÁC YẾU TỐ TỰ SỰ, MIÊU TẢ TRONG VĂN BẢN BIỂU CẢM

Bài tập

1. Hãy tìm những câu đúng trong các câu sau đây :
 - a) Tự sự là cái giàn, cái giá đỡ để cho “cây biểu cảm” leo lên và nở ra những đoá hoa xinh đẹp.
 - b) Không có tự sự thì không thể biểu cảm được.
 - c) Các lời biểu cảm trực tiếp có thể không cần kèm theo bất cứ sự miêu tả biến cố nào.
 - d) Vai trò của yếu tố tự sự và miêu tả phụ thuộc vào biểu cảm trực tiếp hay gián tiếp.
 - e) Tả cảnh là một biện pháp quan trọng để biểu cảm.
2. Tìm những đoạn văn biểu cảm qua miêu tả và chỉ ra vai trò biểu cảm của yếu tố miêu tả.
3. Sưu tầm các đoạn văn biểu cảm trực tiếp.
4. Đọc mẩu chuyện sau và nhận xét về vai trò của yếu tố tự sự đối với nội dung biểu cảm của đoạn văn. Chú ý vai trò của người kể chuyện (ngôi thứ nhất “tôi”) trong việc biểu cảm.

HAI NGƯỜI THẦY TÔI YÊU QUÝ

Cuộc đời học trò của tôi có hai thầy tôi yêu quý. Thầy Hưng, một ông thầy tính tình điềm đạm và hiền từ. Thầy không đánh đứa nào và cũng không hề nặng lời với ai. Không hiểu thầy buồn cái nỗi gì mà đêm nào cũng gõ mõ tụng kinh. Cũng mang giày, nhưng mỗi lần vào lớp, chân thầy bước nhẹ nhàng, không một tiếng động.

Có những lời thầy dạy, ngoài bài vở, nhưng lại là những lời khai hoá cho sự hiểu biết của chúng tôi. Thầy nói :

– Nước Pháp là mẫu quốc⁽¹⁾, nói vậy thôi, chớ họ có để ra mình được đâu ? Người cộng sản là người yêu nước chống lại Pháp để giành lại đất nước.

Thầy nói vậy rồi nhìn cả lớp với đôi mắt buồn rầu, không nói gì thêm và cũng không bao giờ nhắc lại.

Thế là từ đó tôi hiểu. Sự hiểu biết ban đầu, như một hạt giống gieo xuống, nảy mầm, thành gốc, thành rễ, sâu xa trong trí não. Tôi cảm ơn thầy biết bao.

Người thầy thứ hai, thầy giáo Ngọc. Hai thầy tính nết trái hẳn nhau. Thầy Ngọc chừng ba mươi tuổi, vừa cao lại vừa gầy, hai tay dài lông thông, đeo kính cận, lúc nào cũng vui nhộn. Chuyện gì thầy cũng cười được. Cái nụ cười của thầy rất lạ, khi thầy cười, mọi người muốn cười theo. Gặp mặt thầy, chưa cần thầy nói gì cũng đã thấy vui rồi. Mỗi chiều sau giờ học, cùng với cây đàn băng-giô⁽²⁾, thầy ngồi trên chân lên bàn, vừa đàn vừa dạy chúng tôi hát...

Tiếng hát đồng ca trong trẻo của đám học trò cùng với tiếng đàn băng-giô của thầy đã khuấy động phần nào không khí trầm lặng của cái thị trấn hẻo lánh này. Và những bài hát mà thầy đã dạy cho chúng tôi như : *Tiếng gọi thanh niên, Lên đàng, Xếp bút nghiên, Kinh cầu nguyện*,... đã khuấy động lên trong tâm hồn chúng tôi tình non nước.

(Nguyễn Quang Sáng, *Dòng sông thơ ấu*)

Gợi ý làm bài

1. Đọc kĩ các ý kiến được nêu ra về mối quan hệ giữa biểu cảm, tự sự và miêu tả. Trong các ý kiến đó, ý kiến *b* có tính chất cực đoan quá, không đúng. Em thử suy nghĩ xem có phải như thế không.

2. Sau đây là đoạn văn biểu thị tình yêu cô giáo qua yếu tố miêu tả.

Cô giáo Liên có một đôi tay bình thường như mọi người nhưng trong mắt chúng em đó là một đôi tay kì diệu. Đôi tay ấy đã đem lại cho chúng em sự ấm áp, kiến thức khoa học và biết bao niềm vui.

Cô Liên dạy văn. Ngày ngày, đôi tay xinh đẹp cầm phấn viết những dòng nắn nót lên bảng. Chữ cô thật đẹp, khi tan lớp, phải lau bảng em thật tiếc. Tiếng

(1) *Mẫu quốc*: nước mẹ. Thời trước Cách mạng tháng Tám 1945, thực dân Pháp thống trị Việt Nam, bắt người dân Việt Nam phải thừa nhận một cách vô lí nước Pháp là nước mẹ !

(2) *Đàn băng-giô*: thứ đàn dây của phương Tây, hộp đàn có bịt da như cái trống để khuếch đại âm thanh.

cô đọc rất trong, từng tiếng rõ ràng, trầm bổng theo cảm xúc của câu văn. Khi phân tích đến chỗ say sưa, tay cô vẽ những đường nét trong không trung, kêu gọi chúng em tưởng tượng...

3. Biểu cảm trực tiếp là biểu lộ tình cảm yêu ghét của mình mà không bắt buộc vận dụng các yếu tố miêu tả. Biểu cảm trực tiếp có khi kết hợp với yếu tố nghị luận.

Một ví dụ : *Em yêu các nhà khoa học.*

Mỗi khi đêm về, trời đẹp, nhìn bầu trời sao chi chít, lấp lánh, em không sao quên được một câu chuyện xưa. Người ta kể rằng thời cổ đại Hi Lạp có nhà toán học Ta-lét-xơ, vì say sưa quan sát bầu trời sao mà vô ý bị ngã xuống hố. Nhiều người cười nhạo ông ta. Hơn một nghìn năm sau ông Hê-ghen người Đức đọc chuyện ấy đã nói một câu thú vị : Chỉ những ai không biết ngắm bầu trời mới không bao giờ bị rơi xuống hố ! Câu nói đã phơi bày một chân lí : có những người sống không có ước mơ gì, không muốn tìm tòi gì, không say mê khám phá gì, và họ yên ổn không bao giờ bị rơi vào đâu cả, và đời họ cũng chẳng có giá trị gì, không có sự nghiệp gì. Đời họ là con số không tròn trĩnh.

Lại có những người chỉ thấy chuyện “rơi xuống hố” của người khác, mà không thấy họ đã khám phá bầu trời, chỉ nhìn thấy vết bùn nơi gót chân người anh hùng, mà không thấy chiến công của họ.

Em yêu biết bao những người biết ngẩng đầu ngắm bầu trời sao, hướng về những miền xa xôi, bí ẩn. Tầm thường biết bao những kẻ chỉ luôn luôn sợ ngã, mắt chỉ biết cúi gằm xuống bước chân, không bao giờ dám mơ ước. Những kẻ ấy thật đáng thương hại, họ tuy được đứng trên hai chân mà chưa dám làm người, ngẩng mặt nhìn lên.

Em yêu các nhà khoa học, những người chỉ biết theo đuổi những mục đích khám phá sâu xa mà không mấy bận tâm những rủi may tap nhạp.

4. Đây là đoạn văn hồi tưởng biểu hiện tình cảm của tác giả đối với hai người thầy thuở ấu thơ. Muốn bày tỏ lòng biết ơn đối với một câu nói của thầy thì phải kể lại câu nói và hoàn cảnh mà thầy đã nói câu nói đó. Muốn thể hiện tình cảm đối với người thầy yêu nhạc, yêu ca hát thì phải kể lại các hoạt động của thầy. Lời kể đã gợi lại tình cảm trân trọng, triu mến đối với hai người thầy.